

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№9 (244)**

Київ 2021

**Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 9 (244). – К., 2021. – 128 с.**

Рекомендовано Вченою радою ДНДІМЕ
Протокол №4 від 30.08.2021 р.

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної економіки;
- соціально–трудова проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 р. № 1643 даний збірник віднесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, категорія «Б».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

СТУДІНСЬКА Г.Я., доктор економічних наук (головний науковий редактор)
ХОДЖАЯН А.О доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ПАСІЧНИК Ю.В. доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ЗАХАРІН С.В., доктор економічних наук, с.н.с. (заступник наукового редактора)
АЛЕКСЄЄВ І.В., доктор економічних наук, професор
НЕБОТОВ П.Г., кандидат економічних наук, директор
ВАРНАЛІЙ З.С., доктор економічних наук, професор
ГУЖВА І.Ю., доктор економічних наук
ПИПА В.І., доктор економічних наук, професор
КИЗИМ М.О., доктор економічних наук, професор, член–кор НАНУ
КУЛЬПІНСЬКИЙ С.В., доктор економічних наук
КОРНЄЄВ В.В., доктор економічних наук, професор
КРАСКЕВИЧ В.Є., доктор технічних наук, професор
ЛОПУШНЯК Г.С., доктор економічних наук, професор
КИЧКО І.І., доктор економічних наук, професор
ШОСТАК Л.Б., доктор економічних наук, професор
ГАРБАР Ж.В., доктор економічних наук, доцент, професор
ЧЕРКАШИНА К.Ф., кандидат економічних наук, доцент
ІВАНОВ Є.І., кандидат економічних наук (відповідальний секретар)

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

АГНЕСЦКА ДЗЮБІНСЬКА, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту підприємства
АДАМ САМБОРСЬКІ, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце Польща, кафедра менеджменту підприємства
АНАТОЛІЙ ЗІНОВІЙОВИЧ КОРОБКІН, доцент, к.е.н, завідувач кафедри економічних і правових дисциплін, ЗО «Білоруський торгово–економічний університет споживчої кооперації», Білорусь, Гомель
ВІРГІНІЯ ЮРЕНІЄНЕ, професор, доктор наук, завідувач кафедри філософії та культурології, Каунаський факультет, Вільнюський університет, Литва
ГОРБОВИЙ АРТУР ЮЛІАНОВИЧ, професор, доктор технічних наук, Словацька Академія аграрних наук, член відділення економіки та менеджменту, (Словацька республіка)
ДІАНА СПУЛБЕР, доктор філософії, Університет Генуї, асистент професора кафедри філософії суспільств, м. Генуя (Італія)
ІВАН ТЕНЕВ ДМИТРОВ, професор, доктор економічних наук, Університет «проф. д–р Асен Златаров», завідувач кафедри економіки і управління, м. Бургас (Болгарія)
МІТАР ЛУТОВАЦ, професор, доктор технічних наук, Університет Уніон ім. Миколи Тесла, факультет індустріального управління, завідувач кафедри технологій, м. Белград (Сербія)
ЮРАЙ СІПКО, професор, доктор економічних наук, Словацька Академія наук, директор інституту економічних досліджень, м. Братислава (Словацька республіка)
СОФІЯ ВИШКОВСЬКА, професор, доктор наук, зав. кафедри організації і управління (факультет управління) Технологічно–природничий університет ім. Яна і Єнджея Снядецьких у Бидгощі, Бидгощ, Польща
СТЕФАН ДИРКА, доктор економічних наук, професор, Вища економічна школа, м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту і маркетингу. Міжнародний акредитовані Міністерства науки і освіти Республіки Казахстан
ТОМАШ БЕРНАТ, професор, доктор наук, завідувач кафедри мікроекономіки, факультет економіки і менеджменту, Щецинський університет, Польща

Друковане періодичне видання «Формування ринкових відносин в Україні»
внесене в міжнародну базу даних періодичних видань:
ISSN 2522–1620

Key title: Formuvannâ rînkovih vidnosin v Ukraïni

Abbreviated key title: Form. rînkovih vidnosin Ukr.

Індексування і реферування: Україніка Наукова, Джерело

Міжнародні інформаційні та наукометричні бази даних: Google Scholar, Index Copernicus International (ICI), Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Формування ринкових відносин в Україні, 2021. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ 22545–12445ПР від 20.02.2017 року

© Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, 2021

Основні тенденції сталого розвитку інноваційного підприємництва в умовах управління змінами через пандемію COVID–19 та агресивної зовнішньоекономічної діяльності

Актуальність теми дослідження. З урахуванням сучасної економічної ситуації компенсаторними можливостями розвитку інноваційного підприємництва є розгалужена мережа установ, що надають професійно–спеціалізовану освіту за регіонами України; вигідне географічне розташування України; наявність трудового ресурсу; розвиток ресурсозберігаючого інноваційного підприємництва та розширення екологічно–чистого виробництва, яке користується попитом на європейських ринках.

Постановка проблеми. Результати оцінювання функціонування інноваційного підприємництва в Україні вказують на незадовільний рівень його розвитку, що потребує ряду впровадження економічних та законодавчих заходів, які здатні знизити інертний розвиток підприємництва.

Постановка мети і завдань дослідження – дослідити основні тенденції сталого розвитку інноваційного підприємництва в умовах управління змінами через пандемію COVID–19 та агресивної зовнішньоекономічної діяльності.

Метод або методологія дослідження. В статті використано історично–логічний метод; метод систематизації, класифікації й теоретичного узагальнення; метод логічного аналізу і синтезу.

Презентація основного матеріалу (результати дослідження). Узагальнення основних показників діяльності інноваційного підприємництва в Україні, а також перегляд досліджень провідних сучасних вчених дозволили визначити основні перешкоди та запропонувати компенсаторні можливості, які будуть сприяти подальшому розвитку інноваційного підприємництва в умовах управління змінами через пандемію COVID–19 та агресивної зовнішньоекономічної діяльності.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності органів державної влади для стимулювання розвитку інноваційного підприємництва.

Висновки за статтею. Акцентовано увагу на необхідності подолання перешкод розвитку інноваційного підприємництва: низький рівень фінансування малого підприємництва; слабка компліментарність зв'язків між науковцями, вченими і підприємцями–новаторами; невідповідність розподілу інфраструктурних елементів відповідно потреб регіонів України; податковий тиск на підприємство та майже повна відсутність податкових пільг для новаторів; недостатність венчурних підприємств відповідно потреб ринку; низька технологічна озброєність та матеріально–технічна база бізнесу тощо.

Ключові слова: тенденції, сталий розвиток, інноваційне підприємство, управління змінами, пандемія COVID–19, агресивна зовнішньоекономічна діяльність.

ЖИВКО З.Б., ОРЛОВА–КУРИЛОВА О.В.,
ПЕТЧЕНКО М.В., СУХОМЛИН Л.В., БАЧКІР І.Г.

Основные тенденции устойчивого развития инновационного предпринимательства в условиях управления изменениями из–за пандемии COVID–19 и агрессивной внешнеэкономической деятельности

С учетом современной экономической ситуации компенсаторными возможностями развития инновационного предпринимательства является разветвленная сеть учреждений, предоставляющих профессиональное образование по регионам Украины; выгодное географическое положение Украины, наличие трудовых ресурсов, развитие ресурсосберегающего инновационного предпринимательства и расширение экологически чистого производства, которое пользуется спросом на европейских рынках.

Постановка проблеми. Результаты оценки функционирования инновационного предпринимательства в Украине указывают на неудовлетворительный уровень его развития, что требует внедрения ряда экономических и законодательных мер, которые способны снизить инертное развитие предпринимательства.

Постановка целей и задач исследования – исследовать основные тенденции устойчивого развития инновационного предпринимательства в условиях управления изменениями из-за пандемии COVID-19 и агрессивной внешнеэкономической деятельности.

Метод или методология исследования. В статье использованы историко-логический метод, метод систематизации, классификации и теоретического обобщения; метод логического анализа и синтеза.

Презентация основного материала (результаты исследования). Обобщение основных показателей деятельности инновационного предпринимательства в Украине, а также просмотр исследований ведущих современных ученых позволили определить основные препятствия и предложить компенсаторные возможности, которые будут способствовать дальнейшему развитию инновационного предпринимательства в условиях управления изменениями из-за пандемии COVID-19 и агрессивной внешнеэкономической деятельности.

Область применения результатов. Результаты исследования могут быть использованы в практической деятельности органов государственной власти для стимулирования развития инновационного предпринимательства.

Выводы по статье. Акцентируется внимание на необходимости преодоления препятствий развития инновационного предпринимательства: низкий уровень финансирования малого предпринимательства; слабая комплиментарность связей между учеными, учеными и предпринимателями новаторами; несоответствие распределения инфраструктурных элементов в соответствии потребностей регионов Украины; налоговое давление на предпринимательство и почти полное отсутствие налоговых льгот для новаторов; недостаточность венчурных предприятий в соответствии потребностей рынка; низкая технологическая вооруженность и материально-техническая база бизнеса и т.д.

Ключевые слова: тенденции, устойчивое развитие, инновационное предпринимательство, управление изменениями, пандемия COVID-19, агрессивная внешнеэкономическая деятельность.

ZHYVKO Z.B., ORLOVA-KURILOVA O.V.,
PETCHENKO M.V., SUKHOMLYN L.V., BACHKIR I.G.

Main trends of sustainable development of innovative entrepreneurship in the conditions of change management through the COVID-19 pandemic and aggressive

Relevance of the research topic. Taking into account the current economic situation, the compensatory opportunities for the development of innovative entrepreneurship are an extensive network of institutions that provide vocational education in the regions of Ukraine; favorable geographical location of Ukraine; availability of labor resources; development of resource-saving innovative entrepreneurship and expansion of environmentally friendly production, which is in demand in European markets.

Formulation of the problem. The results of the evaluation of the functioning of innovative entrepreneurship in Ukraine indicate an unsatisfactory level of its development, which requires a number of economic and legislative measures that can reduce the inert development of entrepreneurship.

Setting the purpose and objectives of the study – to study the main trends of sustainable development of innovative entrepreneurship in terms of change management through the pandemic COVID-19 and aggressive foreign economic activity.

Research method or methodology. The historical-logical method is used in the article; method of systematization, classification and theoretical generalization; method of logical analysis and synthesis.

Presentation of the main material (research results). Summarizing the main indicators of

innovative entrepreneurship in Ukraine, as well as reviewing the research of leading modern scientists allowed to identify major obstacles and offer compensatory opportunities that will contribute to the further development of innovative entrepreneurship in change management through the COVID–19 pandemic and aggressive foreign economic activity.

Field of application of results. *The results of the study can be used in the practice of public authorities to stimulate the development of innovative entrepreneurship.*

Conclusions on the article. *Emphasis is placed on the need to overcome obstacles to the development of innovative entrepreneurship: low level of financing of small business, weak complementarity of links between scientists, scientists and entrepreneurs–innovators; inconsistency of distribution of infrastructural elements according to needs of regions of Ukraine; tax pressure on entrepreneurship and almost complete lack of tax benefits for innovators; insufficiency of venture enterprises in accordance with market needs; low technological armament and material and technical base of business, etc.*

Keywords: *trends, sustainable development, innovative entrepreneurship, change management, COVID–19 pandemic, aggressive foreign economic activity.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. З урахуванням сучасної економічної ситуації компенсаторними можливостями розвитку інноваційного підприємництва є розгалужена мережа установ, що надають професійно–спеціалізовану освіту за регіонами України; вигідне географічне розташування України, яке сприяє полегшенню транспортної логістики та веденню торгівлі на світовому рівні; наявність трудового ресурсу, здатного швидко створювати і засвоювати інновації за умов формування системи мотивацій і стимулів; розвиток ресурсозберігаючого інноваційного підприємництва та розширення екологічно–чистого виробництва, яке користується попитом на європейських ринках. Результати оцінювання функціонування інноваційного підприємництва в Україні вказують на незадовільний рівень його розвитку, що потребує ряду впровадження економічних та законодавчих заходів, які здатні знизити інертний розвиток підприємництва. Зазначені факти обумовлюють актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Як підтверджується дослідженнями [2–4, 7–8, 10], найбільший ступінь залучення до інноваційної діяльності продемонстрували великі та середні підприємства промисловості. Водночас для підприємству усіх розмірів та типів власності сучасна мінливість економічних та політичних процесів створює дедалі нестабільніші умови. Вони ставлять

перед підприємствами багато викликів, обумовлених необхідністю відповідати світовому технічному прогресу і швидко реагувати на нестабільні ринкові тенденції, набувати адекватної економічної сили, щоб не лише забезпечити поточну діяльність, але й запустити процеси інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності власного виробництва. Це стає особливо важливим поряд із посиленням процесів глобалізації та розширенням конкуренції між виробниками у світовому масштабі.

Вітчизняна промисловість бере участь у цих процесах як активний учасник оскільки прагнення до інтеграції з Європейським Союзом вимагає високої якості продукції за відносно низьким цінами [1, 5–6, 9]. В даний час ці переваги можуть реалізовуватися в досягненні конкурентних позицій за рахунок розповсюдження продуктивних інновацій на закордонному ринку, а також нових технологічних рішень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) – дослідити основні тенденції сталого розвитку інноваційного підприємництва в умовах управління змінами через пандемію COVID–19 та агресивної зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Умовою забезпечення розвитку інноваційного підприємництва є праця наукових співробітників, які сприяють створенню та розповсюдженню інновацій. В системі національної економіки у 2019 р. їх частка складала 0,48 % до загальної кількості зайнятого населення. Причому за останні 10 років їх кількість постійно зменшувалася, що є негативною тенденцією для пе–

реходу національної економіки на інноваційний шлях. Найбільшу частку серед працівників задіяних у НДР у 2019 р. займали дослідники – 64,5 %, найменшу – 9,4 % техніки. Причому за цими показниками протягом 10 років відбувалося як падіння їх кількості так і зріст. У 2017 р. кількість задіяних працівників у виконанні НДР сягало 5,8 осіб у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення (у віці 15–70 років). Це майже найнижчий показник за країнами ЄС (окрім Румунії – 5,4 осіб відповідно). Найбільша кількість працівників була залучена до НДР у Німеччині – 24,0 осіб, Словенії – 23,3 осіб та Чеській Республіці – 21,1 осіб відповідно. Розподіл кількості дослідників, техніків та допоміжного персоналу в загальній кількості працівників, задіяних у виконанні НДР у 2017 році засвідчив як в Україні так і інших країнах ЄС переважання дослідників серед працівників [5].

Зазначена тенденція є цілком зрозумілою, враховуючи те, що саме дослідники у найбільшій мірі сприяють створенню, випробовуванню та комерціалізації інновацій в процесі виробництва. Найбільша кількість організацій, які брали участь в НДР у 2019 р. зосереджувалася у підприємницькому секторі – 950 од. (або 43,1 % до загальної кількості). Водночас майже такою ж є кількість організацій державного сектору – 409 од. (43,0 %) [5].

Найважливішим ресурсом для забезпечення ефективної інноваційної діяльності особливо на стартових етапах реалізації інноваційних проєктів є фінансовий. Впродовж 2010–2019 рр. можна спостерігати тренд підвищення кількості витрачених ресурсів на виконання НДР в Україні. Загальна кількість витрат у 2019 р. складала 17254,6 млн. грн, що більше на 3 % відносно попереднього року або більш ніж у 2 р. порівняно з 2010 р. Найбільша частка з усього обсягу витрат спрямовувалася на виконання науково-технічних або експериментальних розробок. Протягом 2010–2019 рр. така тенденція не змінювалася. Дана обставина пояснюється тим, що інноваційна діяльність з випробовуваного запуску експериментальних партій виробництва потребує більших інвестицій. Зокрема у 2019 р. більше половини (57,2 %) усіх витрат спрямовувалося на підтримки науково-технічного або експериментального виробництва. Такі витрати у 2018 р. займали досить незначну частку у ВВП України – 0,47 %. Зазначені витрати є найменшими за країнами Європи [5]. Найбільше фінансування витрат інноваційної

діяльності було зафіксоване у Німеччині – 3,13 %, Словенії – 1,95 % та Чеській Республіці – 1,93 % відповідно. Зазначена тенденція є схожою відповідно результатів розподілення трудового ресурсу залученого до виконання НДР за переліченими вище країнами світу.

Особливе велике значення фінансуванню інноваційного підприємництва надається урядами Австрії, Бельгії, Болгарії, Естонії, Франції, Іспанії, Нідерландів, Литви, Латвії, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Швеції. З точки зору наслідків впливу фінансових інструментів на результати інноваційної діяльності важливий не лише обсяг інвестицій, але і питання з яких джерел надаються грошові кошти. Говорячи про механізм державного фінансування інноваційної діяльності за цими країнами, переважно простежується багатоджерельний характер розподілу основних потоків/каналів інвестування. Основне фінансування являє собою вкладення грошових коштів держави у інноваційні підприємства для покриття як прямих, так і непрямих операційних витрат практично на усіх етапах життєвого циклу інноваційного проєкту. Його розмір визначається на основі пемовин або державних контрактів та зазвичай заснований на обчисленні минулорічних витратах підприємств, що розраховуються за окремою формулою різною за країнами. Іншим інструментом розподілу, що використовується, є алгоритм залучення коштів венчурних фондів, який може ґрунтуватися на вхідних результатах економічної діяльності підприємств та/або показниках ефективності комерціалізованих товарів у минулому. Алгоритм може містити елемент «константа перенесення», що робить розмір інвестицій менш залежним від змінних параметрів не таких важливих для прийняття управлінського рішення щодо фінансування інноваційної діяльності. У багатьох країнах контракт також укладається між університетом та підприємством з визначеним рівнем коштів на виконання підприємницьких завдань. Договори, укладені підприємцями з державними органами на національному або місцевому рівні визначають обсяг та умови фінансування в тому чи іншому секторі діяльності протягом кількох років. Досить часто у зазначених країнах використовується зовнішнє фінансування, що отримується інноваційними підприємствами на конкурентній основі від зарубіжних партнерів. Воно спрямоване на фінансування найактуальніших дослідницьких

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

проектів, цільове інвестування в диверсифікацію виробництва (з метою розширення асортименту) та модернізацію виробничих фондів відповідно передового досвіду. Гранти на науково–інноваційні проекти призначаються безпосередньо дослідницькій групі або менеджеру підприємства. Цільове фінансування може бути реалізоване шляхом прямого розподілу державних ресурсів в окремі інноваційні проекти затребувані країною чи суспільством (прикладом є замовлення державою певних видів продукції або товарів інноваційних підприємств) або пов'язане з модернізацією системи інноваційного виробництва бюджетотворюючих суб'єктів підприємницької діяльності.

У 2019 р. в Україні покриття витрат на реалізацію наукових досліджень або розробок, які і в Литві, Латвії, Норвегії, Польщі, Португалії здійснювалося переважно з бюджетних фондів – 39 % (від загальної кількості залучених грошових коштів), 23,4 % – інфраструктурними елементами сектору підприємництва. Досить незначна частка витрат – 0,1 % покривалася за рахунок приватних некомерційних організацій (див. рисунок).

Розмір витрат на дослідження та розробки (основне джерело інновацій у розвинених західних країнах) в національній економіці дуже мала. Водночас протягом багатьох років науково–дослідна

діяльність вважалася єдиним і необхідним фактором що забезпечує лінійну модель інноваційного процесу. Відповідно до сучасних теорій (модель зворотного зв'язку Клайна–Розенберга, відкрита інноваційна модель трансформацій) ця діяльність дуже важлива. Витрати на матеріальне оснащення, придбання машин та обладнання, є простими та ефективними (але також дорогим) способами купівлі нових приладів із збільшеними технічними параметрами, що сприяє впровадженню нових продуктових та процесових інновацій.

Можливість фінансувати інноваційну діяльність із зовнішніх джерел обмежена, оскільки Україна має низький інвестиційний рейтинг і довіру серед потенційних інвесторів. Внутрішніх джерел необхідних для фінансування бізнесу (особливо в часи пандемії, що викликала економічну кризу) достатньо лише для того, щоб протистояти конкуренції та вимогам ринку, а не розширювати інноваційну діяльність. Слід зазначити, що переважна частина інноваційних підприємств країни оснащена технікою, яка морально та фізично застаріла. Відповідно, з метою задоволення ринкових вимог, а також потребами здійснення модернізації, проектування, диверсифікації, підприємства вимагають залучення значної кількості грошових коштів. Це один аспект, який слід вра-

Джерела покриття витрат на реалізацію наукових досліджень і розробок у 2019 р. (у % до загальної суми витрат)

ховувати, це недостатньо розвинена фінансова інфраструктура, що є незадовільним явищем особливо в контексті необхідності збільшення підприємницької активності.

Важливим аспектом аналізу інноваційного підприємництва, є результати діяльності промислових підприємств. Для цього слід відзначити, що нові продукти та процеси найчастіше впроваджуються великими промисловими компаніями, найрідше – мікропідприємствами. Інновації потребують інвестиції в основні фонди промислового підприємства, навчання та програмне забезпечення. Промислові підприємства зазвичай самі несуть витрати на інноваційну діяльність.

У 2019 році в економіці України нараховувалося 782 інноваційно активних промислових підприємств, що становить 13,8 % до усіх підприємств, що працюють у промисловості. Слід відзначити негативний тренд зміни кількості інноваційних підприємств у промисловості [5].

Зокрема у 2019 р. відносно 2010 р. їх кількість знизилася майже у 2 рази. У той час як витрати на інноваційну діяльність відносно зазначеного періоду зросли на 76,8 %. Значно знизилася частка обсягу реалізованої промислової продукції інноваційними підприємствами відносно загального обсягу реалізованої продукції усіма промисловими підприємствами. У 2019 р. цей показник ста-

новив 1,3 %, що менше на 2,5 % відносно 2010 р. У 2019 р. кількість інноваційних підприємств у промисловості зросла на 0,64 % відносно попереднього року, витрати на 16,76 % (див. таблицю). За аналогічний період кількість промислових підприємств, які розповсюджували новачки у промисловості знизилася на 7,04 %. Суттєве зниження обсягів реалізації промислової продукції відбулося у 2015 р., що пов'язано зі втратою значної кількості бюджетоутворюючих промислових підприємств внаслідок окупації окремих територій Луганської, Донецької областей та АРК.

Промислові підприємства, які здійснюють інноваційну діяльність, найчастіше витрачають кошти на виробниче устаткування, пристрої, інструменти чи нові будівлі або склади. Вони також інвестують кошти у навчання персоналу – безпосередньо пов'язане із запровадженими організаційно-технологічними змінами, програмне забезпечення, маркетинг, логістику, а також патентування, ліцензування та комерціалізацію. На промислових підприємствах ініціатором щодо впровадження інновацій найчастіше виступає менеджер або генеральний директор. Спеціалізація виробничої діяльності суттєво впливає інноваційний процес підприємства. Великі промислові підприємства орієнтовані на постійний розвиток, співпрацюючи в галузі інновацій з вітчизняними або іноземними

Основні показники діяльності інноваційних підприємств промисловості

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ланцюгові темпи приросту інноваційних підприємств у промисловості	114,84	104,71	97,55	93,82	51,21	101,21	91,01	102,37	100,64
Частка інноваційних підприємств промисловості до усіх промислових підприємств	16,20	17,40	16,80	16,10	17,30	18,90	16,20	16,40	15,80
Ланцюгові темпи приросту витрат інноваційних підприємств у промисловості	178,16	80,09	83,29	80,48	179,49	168,16	39,25	133,59	116,76
Частка реалізованої продукції промисловими підприємствами у загальному обсязі	1,30	1,00	0,90	0,80	0,80	0,70	0,40	0,40	0,50
Ланцюгові темпи приросту інноваційних підприємств, що впроваджували новачки у промисловості	109,04	103,32	95,70	92,07	59,85	101,66	91,43	109,97	92,96

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

компаніями–партнерами у тому числі в частині пошуку джерел для покриття витрат своєї ризикованої діяльності. Водночас, щоб промислові підприємства могли розвиватися більш динамічно існуюча потреба збільшення можливостей для отримання безповоротних державних субсидій на інновації, зміни законодавчих норм, включаючи запровадження податкових пільг для інноваційних підприємств. У промисловості спостерігається зниження рівня інновацій на підприємствах, що, безсумнівно, є дуже негативним явищем. У порівнянні з країнами ЄС рівень активності вітчизняних інноваційних підприємств не оптимістичним. У 2018–2019 рр. найвищий рівень інноваційної діяльності у промисловості досягли такі країни: Франція – 80,8%, Німеччина – 78,3% та Бельгія – 69,8%, а у сфері послуг – Швейцарія – 60,5%, Люксембург – 59,4% та Північна Корея – 49,7 % (до загальної кількості підприємств у промисловості). Показники реалізації інновацій у промисловості нижчі, ніж в Україні лише в Болгарії та Угорщині [5].

Відповідно статичних даних найбільша кількість промислових підприємств у 2019 р. була зосереджена: у виробництві харчових продуктів – 131 підприємство; виробництві машин і устаткування не віднесених до інших угруповань – 80 підприємств. Найменша кількість інноваційних підприємств зосереджувалася у виробництві коксу – 3 підприємства, тютюнових виробів – 1 підприємство. На структуру розподілу підприємств за галузями промисловості також вплинуло те, що провідні підприємства, які входили до виробничих ланцюгів інших виробництв залишилися на невідконтрольній Україні територіях. Міністерством окупованих територій наводиться перелік таких підприємств у розрізі видів виготовленої продукції. Втрата логістичних зв'язків, наростаюча конкуренція, недосконале інституціональне становище, беззаперечно негативно вплинули на підприємства, що впроваджували нововведення у промисловості. Якщо розглядати розподіл промислових підприємств за регіонами України, слід відзначити про переважно розповсюдження таких підприємств у промислово розвинутих регіонах. Так, у Харківській області у 2019 році працювала найбільша кількість таких підприємств – 111 од. Велика кількість таких підприємств була у м. Київ (87 од.) та Дніпропетровській області (50 од). Найменша кількість підприємств – у Чернівецькій та Закарпатській області (6 од. відповідно), а також

у Луганській і Миколаївській областях, де працювало лише 10 інноваційно активних промислових підприємств [5].

Значно відрізняється тенденція результатів розподілу обсягів реалізованої продукції інноваційними підприємствами за регіонами України у 2019 р. Цей показник дозволяє визначити ступінь оновлення виробництва та зацікавленість ринку у впровадженій продукції інноваційного підприємства. Зокрема найбільший обсяг продукції було реалізовано підприємствами Донецької (14689701,6 тис. грн.), Харківської (3583268,6 тис. грн.) та Запорізької (2801756,2 тис. грн.) областей [5].

Більший обсяг доходів від реалізації нової або суттєво модернізованої продукції отримують промислові підприємства, де у штаті переважають працівники з вищою освітою і мають більші навички та компетенції. Наявність значної кількості ВНЗ за цими регіонами також позитивно впливає на прибутковість від інноваційної діяльності. Також додатковий вплив на результати діяльності промислових підприємств здійснюють такі чинники: поточний фінансовий стан та внутрішні резерви підприємства; розміром та масштаби виробничої діяльності суб'єктів господарювання; вид власності; стан економічної ситуації у державі; зміна кон'юнктури ринку і таке інше.

Висновки

Узагальнення основних показників діяльності інноваційного підприємництва в Україні, а також перегляд досліджень провідних сучасних вчених з проблематики, що нами розглядається, дозволили визначити основні перешкоди та запропонувати компенсаторні можливості, які будуть сприяти подальшому розвитку інноваційного підприємництва. Перешкоди розвитку інноваційного підприємництва в умовах управління змінами через пандемію COVID–19 та агресивної зовнішньоекономічної діяльності: низький рівень фінансування малого підприємництва, що здійснює інноваційну діяльність; слабка компліментарність зв'язків між науковцями, вченими і підприємцями–новаторами; невідповідність розподілу інфраструктурних елементів відповідно потреб регіонів України; податковий тиск на підприємство та майже повна відсутність податкових пільг для новаторів; значний бюрократичний тиск і високий рівень корумпованості; недостатність венчур–

них підприємств відповідно потреб ринку; низька технологічна озброєність та матеріально–технічна база бізнесу; відсутність мотивацій і стимулів до відкриття власної справи; зниження кількості вчених та науковців, які відповідно специфічних навичок, здатні до залучення в інноваційні процеси; висока залежність вітчизняних інноваційних підприємств від експорту комплектуючих і технологій; трудова міграція молодих фахівців, винахідників та підприємців; переведення діяльності інноваційних підприємств у офшорні зони; недостатня інвестиційна привабливість інноваційних підприємств; низька конкурентоспроможність та затребуваність на світових ринках продукції вітчизняних інноваційних підприємств.

Список використаних джерел

1. Воронько–Невіднича Т. В., Лещин Д. І., Василенко М. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 15. С. 23–27.
2. Гнатенко І. А. Визначення інновацій як інструментарію національного підприємництва. Науковий вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія «Економіка». 2018. Т. 23. Вип. 5 (70). С. 38–42.
3. Гнатенко І. Вплив національного інноваційного підприємництва на сталий розвиток ринку праці. Вісник Херсонського державного університету. 2018. № 32. С. 69–72.
4. Гнатенко І. А. Методологічні основи інституціонального аналізу національної системи інноваційного підприємництва. Науковий журнал «Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії». 2018. № 6 (18). С. 70–74.
5. Ложачевська О. М., Ольшанський О. В., Гнатенко І. А., Снітко Є. О. Державні пріоритети розвитку інноваційного підприємництва в системі менеджменту в умовах діджиталізації суспільства. Ефективна економіка. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9067> (дата звернення: 16.08.2021).
6. Охрімченко І. В., Гнатенко І. А., Дяченко Т. О., Артемчук В. О. Теоретико–методичні основи розвитку підприємництва в контексті глобалізації: управлінські та маркетингові аспекти. Український журнал прикладної економіки. 2021. Том 6. № 2. С. 23–29.
7. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos–Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the

development of agro–industrial production. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129–135.

8. Hutorov A. O., Hutorova O. O., Lupenko Yu. O., Yermolenko O. A., Voronko–Nevidnycha T. V. Modeling of the Cycle of Reproduction Process in the Agrarian Sector of Economy (Ukraine). Revista Espacios. 2019. Vol. 40. No. 7. P. 19.

9. Rakhmetulina Z., Pokataieva O., Trokhymets O., Hnatenko I., Rubezhanska V. Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market. Financial and credit activities: problems of theory and practice. 2020. Vol. 4. No.35. P. 238–247.

10. Zos–Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2020. Vol.42. No.4. P. 504–515.

References

1. Voronko–Nevidnycha, T.V., Leshchyn, D.I. and Vasylenko, M.V. (2018), «Management of enterprise competitiveness in an unstable market environment», *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, № 15, P. 23–27.
2. Hnatenko, I. (2018), «Definition of innovations as tools of national entrepreneurship», *Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Seriya «Ekonomika»*, № 23, 5 (70), P. 38–42.
3. Hnatenko, I. (2018), «The Impact of National Innovative Entrepreneurship on Sustainable Development of the Labor Market», *Visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu–Bulletin of the Kherson State University*, № 32, P. 69–72.
4. Hnatenko, I. (2018), «Methodological bases of institutional analysis of the national system of innovative entrepreneurship», *Ekonomichnyj visnyk Zaporizkoji derzhavnoji inzhenernoji akademiji–Economic Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, № 6(18), P. 70–74.
5. Lozhachevskaya, O.M., Olshansky, O.V., Gnatenko, I.A. and Snitko, E.A. (2021), «State priorities for the development of innovative entrepreneurship in the management system in terms of digitalization of society», *Efektivna ekonomika*, № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9067> (accessed 14 July 2021).
6. Okhrimenko, I.V., Gnatenko, I.A., Dyachenko, T.O. and Artemchuk, V.O. (2021), «Theoretical and methodological foundations of entrepreneurship in the context of globalization: management and marketing aspects», *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky*, № 6.2, P. 23–29.

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

7. Brockova, K., Rossokha, V., Chaban, V., Zos–Kior, M., Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2021), «Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro–industrial production», Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, № 43.1, P. 129–135.

8. Hutorov, A. O., Hutorova, O. O., Lupenko, Yu. O., Yermolenko, O. A. and Voronko–Nevidnycha, T. V. (2019), «Modeling of the Cycle of Reproduction Process in the Agrarian Sector of Economy (Ukraine)», Revista Espacios, № 40.7, P. 19.

9. Rakhmetulina, Z., Pokataieva, O., Trokhymets, O., Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2020), «Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market», Financial and credit activities: problems of theory and practice, № 4.35, P. 238–247.

10. Zos–Kior, M., Hnatenko, I., Isai, O., Shtuler, I., Samborskyi, O. and Rubezhanska, V. (2020). «Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises», Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, № 42.4, P. 504–515.

Дані про авторів

Живко Зінаїда Богданівна,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, Україна

Орлова–Курилова Ольга Володимирівна,

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту, права, статистики та економічного аналізу, Луганський національний аграрний університет, м. Старобільськ, Україна

e-mail: orlovakur73@gmail.com

Петченко Марина Валентинівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна

Сухомлин Лариса Вадимівна,

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна

Бачкір Ірина Геннадіївна,

кандидат економічних наук, асистент кафедри менеджменту, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна

Данные об авторах

Живко Зинаида Богдановна,

доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры менеджмента, Львовский государственный университет внутренних дел, г. Львов, Украина

Орлова–Курилова Ольга Владимировна,

доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой менеджмента, права, статистики и экономического анализа, Луганский национальный аграрный университет, г. Старобельск, Украина

e-mail: orlovakur73@gmail.com

Петченко Марина Валентиновна,

кандидат экономических наук, доцент кафедры социальных и экономических дисциплин, Харьковский национальный университет внутренних дел, г. Харьков, Украина

Сухомлин Лариса Вадимовна,

кандидат технических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского, г. Кременчуг, Украина

Бачкир Ирина Геннадьевна,

кандидат экономических наук, ассистент кафедры менеджмента, Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского, м. Кременчуг, Украина

Data about the authors

Zinaida Zhyvko,

Dr. Sc. in Economics, Professor, Professor of Management Department, Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine, Lviv

Olga Orlova–Kurilova

Dr. Sc. (Ekon), Associate Professor, Head of the Management, Law, Statistics and Economical Analysis Department, Luhansk National Agrarian University, Ukraine, Starobilsk

e-mail: orlovakur73@gmail.com

Maryna Petchenko,

PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Social and Economic Disciplines, Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine

Larysa Sukhomlyn,

Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Management, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Ukraine, Kremenchuk

Iryna Bachkir,

Candidate of Economic Sciences, Assistant of the Management department, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Ukraine, Kremenchuk